

Norges Høyesterett i 2017 – noen refleksjoner over rollen som prejudikatdomstol

Høyesteretts utrederjubileum, 15. mars 2017

1. Skal jeg fremheve kun én utviklingslinje for Norges Høyesterett, og ett trekk som i særlig grad særkjenner virksomheten i dag, så er det rollen som tilnærmet rendyrket *prejudikatdomstol*. Mitt innlegg gjelder noen sider av denne rollen, slik jeg ser dem.
2. Prejudikatfunksjonen innebærer at den rettsoppfatningen som våre avgjørelser bygger på får en form for allmenn og normdannende virkning. Også andre enn partene i den saken som blir avgjort kan innrette seg etter at det er denne rettsoppfatningen som gjelder. Dermed fremmes forutberegnelighet og likebehandling; to bærende rettsstatsprinsipper. Ofte settes dette i sammenheng med ønsket om rettsenhet. En konsistent praksis bidrar dessuten til å legitimere Høyesteretts avgjørelser. Det kan også gi god beslutningsøkonomi å benytte tidligere avgjørelser som selvstendige og felles referansepunkter når rettsspørsmål skal løses.
3. Domstolenes presedenser er, som vi vet, fra gammelt av selve byggesteinene i *common law*. Ryggraden i *civil law*, derimot, er historisk sett *lovgivning* – helst i form av så komplette, generelle og integrerte lovsystemer at domstolenes oppgave utelukkende skulle være ren *lovanvendelse*. Det er for så vidt illustrerende, som et ytterpunkt, at det i fransk rett fra 1790 til 1837 gjaldt et forbud mot at dommere *tolket* lovene; det ville være å tre inn på lovgivers område. Dette forbudet, og den tenkningen det bygget på, ga overhodet ikke noe rom for en åpen prejudikatdoktrine.

4. Det gjorde heller ikke det danske forbudet mot at Høyesteret ga begrunnelse for sine avgjørelser, som gjaldt frem til 1857. Norges Høyesteretts voteringsprotokoller ble først offentlige fra 1863. Da hadde imidlertid Høyesterett selv, usynlig for omverdenen, allerede så smått begynt å utvikle en prejudikatlære, etter inspirasjon – har man antatt – fra britiske domstoler.
5. Skillet mellom common law og civil law er ikke så skarpt nå som det var. I dagens Europa, iallfall i Vest-Europa, er en klar, men samtidig fleksibel og pragmatisk prejudikatdoktrine et nokså gjennomgående trekk. Også de felleseuropeiske domstolene – EU-domstolen, EFTA-domstolen og Den europeiske menneskerettsdomstolen – bygger på en tydelig prejudikatslære.
6. Retten må tilpasses samfunnsutviklingen. Det må være anledning til å justere kursen, rette opp feil, utvikle og forbedre. På samme måten som med andre rettskilder, vil også prejudikaters rekkevidde og gjennomslag stadig måtte tilpasses utviklingen i rettskildebildet for øvrig. Prejudikater kan også måtte *fravikes* når det er kommet til noe avgjørende nytt.
7. Men det ligger i kortene at det skal en del til. Ellers ville man undergrave selve prejudikatfunksjonen og invitere til stadig omkamp. Er terskelen for lav, vil hensynet til forutberegnelighet og likebehandling lide. Også respekten for etablerte rettsposisjoner tilsier varsomhet med å fravike et prejudikat. For å understøtte prejudikatvirkningene er det lagt opp til at muligheten for prejudikatfravikelse kan være et grunnlag for å sette *forsterket rett* – storkammer eller plenum.
8. Grunnlaget for Høyesteretts prejudikatsfunksjon ligger i instansordningen, i rettsedvanen og i fundamentet for prosesslovgivningen, og det kommer til uttrykk gjennom en rekke enkeltbestemmelser. Den er et resultat av en skrittvis utvikling over lang tid, drevet frem av Høyesterett og av Stortinget.

9. To-instansreformen i 1995 og tvistelovreformen i 2005, er to av milepælene, spesielt gjennom de samtykkeordninger som i dag gjelder i begge prosessformer – samtykke til ankebehandling i Høyesterett skal som hovedregel bare gis der anken gjelder et rettsspørsmål av prinsipiell betydning. Realiteten er at Høyesterett i dag står meget fritt til selv å avgjøre hvilke saker som fortjener Høyesteretts ressurser.
10. Høyesteretts stilling som prejudikatsdomstol er også forankret i Grunnloven § 88, når den sier at ”Høyesterett dømmer i siste instans”. I dag må denne bestemmelsen leses med den presisering at også *internasjonale* domstolars avgjørelser vil kunne ha prejudikativ virkning i norsk rett. Jeg kommer tilbake til dette.
11. Siden juni 2015 har Grunnloven § 89 slått fast at Høyesterett – i tråd med den praksis Høyesterett selv har fulgt siden dommen i *Wedel-Jarlsberg mot Marinedepartementet* i 1866 – har rett og plikt til å prøve om lover og andre beslutninger truffet av statens myndigheter strider mot Grunnloven. Grunnlovskontrollen – om den skal ha noen realitet – gir bare mening dersom det også er Høyesterett som har siste ord ved tolkingen av Grunnloven. Her går derfor Høyesteretts rolle som prejudikatsdomstol og som konstitusjonsdomstol hånd i hånd.
12. Forslaget om å grunnlovsfeste domstolenes rett og plikt til å prøve myndighetsbeslutninger opp mot Grunnloven, møtte atskillig motstand. Man var bekymret for å skape uklarhet, legge noe til eller trekke noe fra, og for at kodifiseringen ville kunne virke som en oppfordring til juridisk aktivisme – at Stortinget kunne ”komme til å gi Høyesterett et frasparkspunkt for ytterligere å kunne øke sin kompetanse og makt”. Kontroll- og konstitusjonskomiteen valgte på denne bakgrunnen i første omgang å utsette saken. Men komiteen, timet opp mot Norges Høyesteretts 200-års jubileum, kom tilbake til spørsmålet allerede i mai 2015. Og ved grunnlovsvedtak 1. juni 2015 ble grunnlovskontrollen nedfelt i ny § 89.

13. I sin tale til Norges Høyesterett, i Høyesteretts plenumsal 30. juni 2015, omtalte statsminister Erna Solberg den nye Grunnloven § 89 som en gave til Høyesterett fra de to øvrige statsmaktene. Premissene for en slik karakteristikkk kan nok diskuteres.
14. Men vedtakelsen av prøvingsretten i grunnlovs form er i alle fall en *utvetydig tilslutning* til den konstitusjonelle sedvanerett som var utviklet gjennom Høyesteretts praksis gjennom mer enn 160 år. Og selv om retten og plikten til å sette myndighetsbeslutninger som strider mot Grunnloven til side ikke er noe nytt, er det nytt i og med § 89 at Stortinget ved dette anerkjenner ordningen i den mest opphøyde form. Vedtagelsen kan ses som en tillitserklæring til Høyesterett fra Stortingets side og som et parlamentarisk punktum for den seiglivede diskusjonen om prøvelsesrettens demokratiske forankring og legitimitet.
15. Høyesteretts prejudikatsfunksjon gjelder alle rettsområder. Behovet og foranledningen varierer likevel ganske mye. Men nøkkelordene er i alle tilfeller ”rettsavklaring” og ”rettsutvikling”.
16. Hva ligger det i ”å arbeide for rettsavklaring og rettsutvikling”? Selv om prejudikater med hensyn til *virkinger* kan ha et visst slektskap med lovgivning, skiller de seg på avgjørende måter fra dette med hensyn til grunnlag og beslutningsprosess: Lover vedtas av parlamentet, som er demokratisk valgt og ansvarlig, og bygger som regel på ekspertutredninger, høringer og en grundig departemental og parlamentarisk bearbeidelse og diskusjon.
17. For EU- og EØS retten, og for lovgivning gjennom forskrifter, er prosessene til dels helt andre – ikke minst ved at de nasjonale parlamentene spiller en vesentlig mer tilbaketrukket rolle. Men grunnleggende er det likevel, uansett lovgivningens ytre form, at løsningene velges ut fra blant annet politiske overveielser, avveininger og verdivalg, økonomiske og andre former for prioriteringer og rene hensiktsmessighetsbetraktninger.

18. Prejudikater er rettsavgjørelser truffet av uavhengige embetsdommere innenfor prosesslovgivningens rammer, med utgangspunkt i partenes prosessopplegg i den konkrete saken som står til avgjørelse. Domstolene kan ikke selv ta opp en sak, slik lovgiver kan. Mange og viktig rettsspørsmål kommer aldri for Høyesterett. For domstolene, også Høyesterett, er dessuten – og dette er et helt avgjørende skille – grunnlaget for avgjørelsen helt ut *normbundet*: Dommerens mandat er retten, ikke mer – men heller ikke mindre.

19. Der regelen er generell, vag eller legger opp til en avveining, vil det – innenfor rettens rammer – kunne være rom for ulike tolkinger og for forskjellige utfall. Hva er en ”rettferdig rettergang”, hva innebærer det at ”barnets beste” skal være et grunnleggende hensyn, hva skal til for at en avtale kan settes til side som ”urimelig”? I slike saker ligger prejudikatfunksjonen gjerne i at de rettslige temaene struktureres og presiseres.

20. Også den rene konkretisering – det illustrerende eksempel – kan ha verdi for den fremtidige anvendelsen av slike generelle, vage eller avveiningspregede regler. Når vi for eksempel ser Høyesteretts fire dommer om *informasjonsansvar* for profesjonelle tjenesteytere fra henholdsvis 2008, 2015 og to i 2016 i sammenheng, får vi et ganske godt inntrykk av dette ansvarets karakter og rekkevidde.

21. Dersom sentrale rettskilder trekker i ulike retning eller gir begrenset veiledning, må det treffes et valg mellom flere i og for seg rettslig forsvarlige løsninger. Og når rettigheter eller plikter står mot hverandre, må det avgjøres hvilken som går foran. Noen ganger er de valgene vi tar juridisk sett vanskelige – og de kan få stor samfunnsmessig betydning. Andre ganger er det viktigste *at* det velges. Høyesteretts kjennelse fra 2002 om hvem som har *vikeplikt i rundkjøringer*, er et eksempel på det siste.

22. Hva så med *rettsutvikling*? Allerede muligheten for at domstolene vil kunne komme til å utvikle retten vil for partene og for rettslivet kunne representere et *usikkerhetsmoment*, altså det motsatte av avklaring. Mens utviklingen pågår, lider forutberegneligheten. Det er dessuten en lovgiveroppgave å sørge for at landet har de lovene det behøver. Høyesteretts virksomhet må tilpasses dette – vi skal ikke drive rettsutvikling i en grad, eller i en form, som griper urimelig inn i etablerte forventninger, som destabiliserer eller innebærer at vi går de folkevalgte i næringsen.
23. Det er nokså sjelden at vi ser rettsutvikling i sin mest uttalte form, hvor Høyesterett etablerer en regel på et ”rettstomt rom”, eller helt endrer rettsstilstanden utelukkende under henvisning til at nye samfunnsforhold og -oppfatninger har skapt et gap mellom gjeldende rett og ønsket rett.
24. Men fra tid til annen gir Høyesterett lovgiver en håndsrekning, fordi livet har gått fortere enn loven. I *husmordommen* fra 1975 ble det slått fast, i strid med eldre praksis og uten støtte i loven, at en husmors arbeid i hjemmet kunne gi grunnlag for medeiendomsrett til ekteparets felles bolig. Dommen vekket begeistring, men også forargelse, fordi – ble det hevdet fra professoralt hold – Høyesteretts rettskildebruk var uholdbar. I dag vil mange mene at dommen var en fulltreffer.
25. Grensen mellom rettsavklaring og rettsutvikling er nokså hårfin, om den finnes overhodet. Den sløres til av at dynamiske og vurderingspregede rettskilder – *reelle hensyn, formåls-, system- og konsekvensbetraktninger* – inngår når rettsspørsmål skal løses. Da Høyesterett i *løgndetektorsaken* fra 1996 nektet å godta bruk av løgndetektortester som bevis i straffesaker, var dette forbudet noe nytt i norsk rett. Men Høyesterett bygget likevel på rettskilder, spesielt avgjørende tunge personvern hensyn. *Husmordommen* og *løgndetektorsaken* viser at jo sterkere dynamiske og vurderingspregede rettskildene inngår, jo mykere blir overgangen mellom rettsavklaring og rettsutvikling, og desto nærmere blir slektskapet mellom prejudikater og lovgivning.

26. En avdempet form for rettsutvikling, som forekommer nokså kontinuerlig, knytter seg til at “rettslige standarder” påvirkes av tiden og samfunnsforholdene. Dette er selve poenget med å benytte slike standarder i lovgivningen og i Grunnloven – de skal speile samtiden, for eksempel slik at Høyesterett fjernet den såkalte ”sladden” gjennom saken *Frie Aktuell Rapport* i 2005, eller ved tilstramningen av tilbakevirkningsforbudet i Grunnloven § 97 som nok fant sted ved plenumsdommene i *rederiskatt* og *krigsforbrytelser*, begge i 2010.

27. Så har vi arbeidet for å få de ulike *delene i rettssystemet til å virke sammen*. Stikkord her er harmoni og konsekvens. Ofte blir det spørsmål om å justere kursen og supplere på ett område, som en refleks av en endring på et annet. Høyesteretts plenumsdom i *Holship-saken* fra desember 2016, er illustrerende. Sakens løsning lå i krysningspunktet mellom boikottloven slik den var tolket av Høyesterett i Sola havndommen fra 1997, EØS-avtalens friheter gjennomført med forrang ved EØS-loven, EU-rettsens grunnrettigheter, det folkerettslige menneskerettsvernet under Den europeiske menneskerettskonvensjonen, FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, tre ILO-konvensjonen, Den europeiske sosialpakt og vår egen Grunnlov.

28. En god del av Høyesteretts avgjørelser innenfor prosessretten de senere år hører også til i kategorien samordnende rettsutvikling, for eksempel med hensyn til kravene til begrunnelse for rettslige avgjørelser i lys av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, Den europeiske menneskerettskonvensjon og etter hvert også Grunnloven. Plenumsdommen i *jury-saken* fra 2009 og de to storkammersakene om *ankenektelse* i lagmannsretten fra henholdsvis 2008 og 2009, er eksempler på dette.

29. Jeg peker også på den *foredlingen av retten* som system som foregår over tid. Her inngår den *håndverksmessige og metodiske* veiledningen som kan finnes i våre prejudikater. I et stadig mer sammensatt og bevegelig rettssystem er det grunn til å være spesielt oppmerksomme på hvordan Høyesterett forvalter disse sidene av retten.

30. Nyere praksis fra Norges Høyesterett omkring *lovkravet i strafferetten* illustrerer både utvikling for å sikre sammenheng og en dreining på det strukturelle planet: Gjennom et knippe avgjørelser fra og med *derivatdommen* i 2009 har Norges Høyesterett – i lys av Grunnloven § 96 og Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 7 – “revitalisert” lovprinsippet i strafferetten, med strengere krav til at straffansvar må ha dekning *i lovens ord*. I en økonomisk straffesak fra 2012 understreker Høyesterett “at straffbarheten må følge av loven, og at manglende støtte i ordlyden ikke avhjelpes ved at forholdet er klart straffverdig, og at lovgiver utvilsomt har ønsket å ramme det”.
31. Det er et særtrekk at mye reell lov- og domsmakt i dag er flyttet fra nasjonale til internasjonale arenaer. EØS-avtalen er det mest utpregede eksempelet. Innenfor EØS-avtalens område er det en forutsetning at de samme reglene gjelder i Norge som i de andre EØS-landene. Norges Høyesterett forutsettes derfor å tolke EØS-retten i tråd med EFTA-domstolens og EU-domstolens praksis, slik at et EØS-rettslig spørsmål får den samme løsningen i Norge som det ville ha fått i Europa for øvrig. Dette betyr at EU-domstolens og EFTA-domstolens tolking vil være retningsgivende også for Norges Høyesterett. I prinsippet vil også praksis fra de øverste nasjonale domstolene i de andre EU- og EFTA-statene være relevant.
32. Er det tvil om tolkingen av EØS-retten, kan Høyesterett spørre EFTA-domstolen om en rådgivende uttalelse. Dette er – i motsetning til ordningen i EU – ikke en obligatorisk fremgangsmåte. Norges Høyesterett har tradisjonelt spurt lite og har fått kritikk for det. Her har det i helt nyere tid skjedd en endring og en tilvenning – Høyesterett har nå forelagt EFTA-domstolen tolkingsspørsmål i flere saker, og vil etter alt og dømme også gjøre det i fremtiden – selv om ikke partene ber om dette.

33. Rådet fra EFTA-domstolen er ikke bindende for Høyesterett. Dette ble understreket i *verftsaken* i 2013 (STX), som har fått et visst etterspill. Men det følger også av Høyesteretts praksis at EFTA-domstolens råd tillegges betydelig vekt. Det heter i *Holship-dommen* (avsnitt 77) at for at EFTA-domstolen skal fylle den rolle som den er tiltenkt, kan domstolens forståelse av EØS-retten ikke fravikes uten at det foreligger gode og tungtveiende grunner for det. Ettersom man i EFTA- og EU-domstolene – etter mønster fra gammel fransk tradisjon – ikke tillater dissenser, vil uenighet mellom dommerne måtte skjules i utelatelser, tvetydigheter eller vage formuleringer. For en norsk dommer kan dette materialet oppleves som noe innadvendt og uformidlet – det krever innsats å komme forbi den knappe formen.
34. Ved menneskerettsloven 1999 har de fem mest sentrale menneskerettskonvensjonene virkning i norsk rett, om nødvendig til fortrenghet for annen norsk rett. Praksis fra FNs menneskerettskomité og tolkingsmateriale knyttet til FNs barnekonvensjon har stått sentralt i noen viktige saker. Det er likevel først og fremst rettspraksis fra Den europeiske menneskerettsdomstolen som har hatt betydning, og som mer enn nesten noe annet har satt preg på Høyesteretts arbeid siden tusenårsskiftet.
35. Jeg nevner her at Høyesterett siden *Böhler-saken* i 2000 bygger sin tolking av Den europeiske menneskerettskonvensjon på de samme metodiske utgangspunktene som Den europeiske menneskerettsdomstolen. Dette gjelder også der Høyesterett må avgjøre hvordan konvensjonen skal tolkes og anvendes i tilfeller som Den europeiske menneskerettsdomstolen ikke har tatt stilling til, noe *Rolfesen-saken* fra 2015 illustrerer. Men Høyesterett har ikke det samme ansvaret for å *utvikle* konvensjonsretten som Den europeiske menneskerettsdomstolen. Derimot har Høyesterett et ansvar for å ivareta og fylle *den nasjonale skjønnsmarginen*, i tråd med konvensjonens prinsipp om *subsidiaritet* – et prinsipp som er blitt markert styrket de senere år.

36. Ved Grunnlovens 200-års jubileum i 2014 vedtok Stortinget den største grunnlovsreformen siden 1814. Hovedformålet var å ”styrke menneskerettighetenes stilling i norsk rett”. Man understreket samtidig at reformen ikke skulle etablere nye rettigheter, sammenlignet med det som allerede fulgte av norsk og internasjonal rett. Poenget var å modernisere og utvide menneskerettsvernet i *Grunnloven*, slik at også Norge kunne vise til en fullverdig ”Bill of Rights” etter mønster fra de internasjonale menneskerettskonvensjonene, EUs Charter om grunnleggende rettigheter og moderne konstitusjoner rundt omkring i verden. En rekke nye bestemmelser ble tatt inn i Grunnloven del E, med et tyngdepunkt i de sivile og politiske rettighetene. Også enkelte økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter er kommet med.
37. Høyesterett har gjennom et godt knippe saker siden 2014 tatt stilling til ulike sider av spørsmålet om hvordan man skal angripe tolkingen av de nye grunnlovsrettighetene. Jeg må nå nøye meg med fire korte påpekninger:
38. *For det første:* Grunnloven er ikke død. Den tolkes og anvendes med utgangspunkt i dagens samfunnsforhold, verdisyn, rettsoppfatninger og behov. Dette er ikke noe nytt i og med grunnlovsreformen 2014. Her går linjene langt tilbake. Jeg benytter uttrykket ”en *samtidsorientert* grunnlovstolking” som et stikkord for en slik tolkingstradisjon.
39. *For det andre:* Lønning-utvalget ga anvisning på at ”Grunnlovens menneskerettighetsbestemmelser ... må tolkes i lys av de internasjonale menneskerettighetskonvensjonene og praksis knyttet til disse”. Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité sluttet seg til dette, og understreket at man siktet til tolkingspraksis i tilknytning til ”samtlige menneskerettsforpliktelser som hviler på Norge”.

40. Ved siden av praksis fra Den europeiske menneskerettsdomstolen og andre menneskerettskonvensjoner på regionalt europeisk nivå, omfattes altså også tolkingspraksis knyttet til de sju FN-konvensjonene som Norge er tilsluttet på menneskerettsområde og til ulike ILO-konvensjoner. Høyesterett har fulgt Stortingets anvisning, fra og med *Acta-kjennelsen* høsten 2014, også i *Holship-dommen* fra desember 2016, som på dette punktet var enstemmig.
41. *For det tredje*: I *Maria-dommen* fra 2015 (avsnitt 57) understreker Høyesterett at selv om Grunnlovens skal tolkes med utgangspunkt i, eller i lys av, de internasjonale menneskerettskonvensjonene og praksis knyttet til dem så er det ”etter vår forfatning Høyesterett – ikke de internasjonale håndhevingsorganene – som har ansvaret for å tolke, avklare og utvikle Grunnlovens menneskerettsbestemmelser”. Denne presiseringen i Maria-saken – som etter hvert gjerne omtales som ”Maria-formelen” – var nødvendig av konstitusjonelle grunner: Det kan ikke være slik at internasjonale organer, med noen form for endelig eller bindende virkning, avgjør hvordan Grunnloven skal tolkes. Høyesterett bekrefter med dette sin posisjon som øverste domstol også når det gjelder Grunnlovens menneskerettsbestemmelser, jf. Grunnloven §§ 88 og 89.
42. *For det fjerde*: Den nye del E i Grunnloven sier ingenting generelt om, og i tilfelle på hvilke vilkår, grunnlovsrettighetene kan *reguleres* eller *begrenses*. Men det ligger i kortene at ikke alle rettighetene er absolutte – det vil måtte være rom for regulering og begrensning, blant annet av hensyn til andres rettigheter og tungtveiende samfunnsmessige hensyn. Her har Høyesterett måttet føre an i rettsutviklingen. Allerede i *Acta-kjennelsen* høsten 2014 ble det fremholdt som et mer gjennomgående prinsipp at inngrep i grunnlovsrettigheter, for å kunne stå seg, i det minste må ha *hjemmel i lov*, må forfølge *et legitimt formål* og må være *forholdsmessig*. Dette er videreført i senere praksis, og bekreftet av Høyesterett i plenum i *Holship-dommen* på slutten av 2016 (avsnitt 82).

43. Hvilken betydning har de trekkene som jeg her har skissert for Høyesteretts arbeid og funksjon, i dag og fremover? Jeg skal nå, helt ved slutten av mitt innlegg, bare peke på tre linjer (hver av dem fortjener et eget foredrag):
44. Som den mest åpenbare, har vi endringene i arten og omfanget av rettsstoffet. Materialets mengde og kompleksitet gir utfordringer for Norges Høyesterett. Advokatenes arbeid er her meget viktig – mer enn noensinne er Høyesterett avhengig av høy kvalitet i det som presenteres. Egne utredninger i Høyesterett vil dessuten bli nærliggende – den pågående styrkingen av Høyesteretts stab av utredere, må ses blant annet i dette lyset.
45. Dernest har vi endringene knyttet til vårt juridiske håndverk – hvordan vi resonnerer rettslig. Høyesterett må bruke den samme metoden som de internasjonale håndhevingsorganene benytter når Høyesterett tolker og anvender regler med et internasjonalt opphav. I sin tur må dette integreres med de norsk-produserte rettskildene. Og i det lange løp er det spørsmål om ikke vår rettstenking mer generelt blir påvirket, både i stort og smått. Man snakker gjerne om en transnasjonalisering av retten og rettstenkingen.
46. Endelig har utviklingen betydning for *hvordan Høyesterett utformer og begrunner sine avgjørelser*. Her kommer for det første selve prejudikatfunksjonen inn. Avgjørelsene må utformes slik at de virker avklarende i praksis og begrunnes med sikte på å gjøre Høyesteretts reelle overveielser synlige og forståelige.
47. Det er dessuten viktigere enn noensinne at avgjørelser som kan bli gjenstand for internasjonal etterprøving får frem bakgrunnen for, og sammenhengen i, de norske regler og ordninger som utfordres av de internasjonale normene. Domspremissene bør også utformes slik at Høyesteretts avgjørelser tåler møtet med verden. Det er nok da viktig at dommene viser at de aktuelle internasjonale reglene er forstått og at norske myndigheter og Høyesterett har foretatt de vurderinger og avveininger som reglene måtte legge opp til.

48. I den grad vi kan gjøre oss noen forhåpninger om å ha en stemme i den europeiske rettsdialogen, må også dette skje gjennom domsgrunner av høy kvalitet.